

О. О. Олійник,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0001-5657-3105

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.11.26

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗРОБКИ ТА МОДЕЛЮВАННЯ

O. Oliynik,
PhD in Economics, Associate Professor, of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State University of Agrarian and Economics

FINANCIAL STRATEGY OF THE AGRARIAN ENTERPRISE: THE THEORETICAL ASPECT OF DEVELOPMENT AND MODELING

Зазначено важливість розробки фінансової стратегії аграрного підприємства, яка повинна ґрунтуватись на методологічних принципах концепції управління фінансовими ресурсами, і відображає чіткі стратегічні позиції підприємства, представлені в системі принципів і цілей його функціонування, механізмі взаємодії елементів господарської і організаційної структури та формах їх адаптації до швидкоплинного зовнішнього економічного середовища.

Охарактеризовано важливість проведення аналізу економічного середовища аграрного підприємства, який не може бути виокремлено як первинний етап процесу розробки фінансової стратегії, тому його слід представляти окремо у вигляді обліково-аналітичного базису щодо отримання оцінки структурованості активів і капіталу аграрного підприємства, на якому в подальшому будується імітаційна модель стратегічного управління фінансовими ресурсами в основі якої передбачений взаємозв'язок і взаємодія фінансових компонентів, що дозволить завчасно адаптувати діяльність аграрного підприємства до майбутніх кардинальних змін його економічного розвитку.

Вказано, що загальний підхід до розробки фінансової стратегії передбачає вибір пріоритетності напряму діяльності аграрного підприємства і насамперед стратегію формування фінансових ресурсів та їх управління.

The importance of developing the financial strategy of the agrarian enterprise, which should be based on the methodological principles of the concept of financial resources management, is indicated, and reflects the precise strategic positions of the enterprise, presented in the system of

principles and goals of its functioning, the mechanism of interaction of elements of the economic and organizational structure and the forms of their adaptation to the fast-moving external economic the environment.

It is determined that the financial strategy is a long-term financial perspective, envisaging solutions to large-scale tasks of enterprise development and contributing to the implementation of the main strategic goal of maximizing the owner's welfare. The main goal requires a certain concretization to take into account the tasks and features of the future financial development of the enterprise. In this case, special attention should be paid to monitoring the development of equity capital, optimizing its structure from the position of permissible level of risk.

It is characterized the importance of analyzing the economic environment of an agrarian enterprise, which cannot be distinguished as the primary stage of the financial strategy development process, therefore, it should be presented separately in the form of an accounting and analytical basis for obtaining an assessment of the structuring of assets and capital of an agrarian enterprise, on which the simulation model strategic management of financial resources, based on which provides for the relationship and interaction of financial components, which will allow ahead of time to adapt the activities of the agrarian enterprise to the future radical changes economic development.

It is indicated that the general approach to the development of financial strategy involves the choice of priority of the direction of activity of the agrarian enterprise and, above all, the strategy of the formation of financial resources and their management. The basis of financial management is the decision of two issues: how to use the financial resources of an agrarian enterprise to ensure its development, and which sources of funding to attract to optimize their activities.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансова стратегія, фінансове управління, обліково-аналітичне забезпечення, імітаційна модель.

Key words: financial resources, financial strategy, financial management, accounting and analytical support, simulation model.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Результативність будь-якої сфери бізнесу залежить від наявності та ефективності використання фінансових ресурсів, які прирівнюються до кровоносної системи що забезпечує життєдіяльність суб'єкта підприємництва. Формування фінансових ресурсів являє собою вагому частину загальної стратегії підприємницьких структур в оптимізації обсягу і складу їх джерел, рівня ефективності функціонування сукупного капіталу та достатнього рівня фінансової стійкості. Від того, наскільки оптимальна структура фінансових ресурсів, наскільки доцільно вони трансформуються в основні та оборотні фонди, залежить фінансова стабільність суб'єкта підприємництва і результати його діяльності.

Фінансові ресурси тих або інших суб'єктів підприємництва набувають різних форм, що зумовлює наявність цілеспрямованих фінансових потоків як взагалі, так і в межах окремого господарюючого суб'єкта.

Ринковий поступ національної економіки значно підвищив самостійність з формування і використання фінансових ресурсів за сферами виробництва у тому числі і аграрної. Разом з тим, лібералізація економіки, акцент на використання ринкового механізму і властивих йому фінансових відносин в управлінні фінансовими ресурсами з одночасним ослабленням державних регулюючих функцій без відповідної попередньої проробки правових і економічних засад переходу на ринкові відносини, призвели до перманентної фінансової кризи аграрних підприємств. Все це зумовило об'єктивну необхідність розробки методологічних основ стратегічного управління фінансовими ресурсами, моніторинг змін фінансового стану аграрних підприємств, окреслення можливостей і перспектив визначення оптимальних параметрів формування фінансових ресурсів та шляхів їх досягнення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання управління фінансовими ресурсами та розробки на цій основі фінансової стратегії підприємств посідає важливе місце в теоретичних, методологічних та практичних дослідженнях зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких необхідно виокремити наукові праці В. Андрійчука, І. Ансоффа, В. Акулова, І. Балабанова, І. Бланка, Н. Горицької, А. Гриньова, С. Дем'яненка, П. Стецюка, О. Ястремської та багато інших.

Проте незважаючи на наявність досить великого масиву опублікованих наукових праць, за рамками досліджень залишається проблема методів розробки та моделювання фінансових стратегій підприємств аграрного сектору.

МЕТА СТАТТІ

Обґрунтування теоретико-методологічних засад розробки фінансової стратегії аграрного підприємства та визначення обліково-аналітичних підходів до імітаційного моделювання його фінансової стратегії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розробка фінансової стратегії підприємств є основою управління фінансовими ресурсами, визначає довгострокові цілі фінансової діяльності та вибір найбільш ефективних способів їх досягнення.

Стратегічний підхід до ринкової економіки є необхідною умовою існування підприємств, оскільки тільки він дозволяє усвідомлено приймати на себе прийнятний рівень ризику, забезпечувати зростання і високу прибутковість на перспективу [6, с. 92]. Такий підхід забезпечує фінансову стабілізацію на основі системності взаємопов'язаних цілей, до яких відносять зниження собівартості продукції, зменшення операційних і поза-реалізаційних витрат, ефективне використання бюджетної підтримки.

У сучасних умовах підприємствам необхідна постановка системи певних фінансових цілей, засобів їх досягнення і критеріїв оцінки. В цьому випадку кожне підприємство повинно знайти свій оптимальний шлях фінансової діяльності — відповідну модель [10, с. 408], яка поряд з виробничо-інноваційною, маркетингом і менеджментом, відіграє важливий функціональний аспект в управлінні підприємством.

В аграрних підприємствах це набір правил і прийомів, за допомогою яких необхідно досягнути основну ціль — перехід на стабільне зростання і фінансову незалежність. Насамперед фінансова стратегія аграрних підприємств повинна бути спрямована на забезпечення фінансової стійкості, структурну оптимізацію фінансових ресурсів у досягненні максимізації рівня прибутку при збереженні ліквідності і прийнятного рівня ризику.

За своєю економічною природою стратегія фінансового управління об'єднує відповідний підхід до постановки завдань і програмно-цільовий характер своєї реалізації, є найбільш ваговим компонентом економічної стратегії [1, с. 157]. В цьому проявляється коорди-

нуюча роль фінансів у системі управління підприємством, де фінансові ресурси займають провідне місце серед матеріальних та трудових ресурсів, оскільки можуть швидко трансформуватись у будь-який вид активу.

Звідси фінансова стратегія — це фінансовий курс, розрахований на довгострокову перспективу, передбачаючи рішення крупно масштабних задач розвитку підприємства і сприяючи реалізації основній стратегічній цілі — максимізація добробуту власника. Ця головна ціль потребує певної конкретизації із врахування завдань і особливостей майбутнього фінансового розвитку підприємства. При цьому особливу увагу необхідно приділяти моніторингу темпів розвитку власного капіталу, оптимізації його структури з позиції допустимого рівня ризику [3, с. 48].

Так, фінансова стратегія є поєднаним чинником фінансового і стратегічного аспектів управління аграрним підприємством, визначає фінансові цілі на тривалу перспективу, засоби їх досягнення та показники досягнення цілей. Основними завданнями, які розв'язуються в рамках вибору фінансової стратегії, як складової частини управління фінансовими ресурсами, постає дослідження правових основ управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств, характер і закономірності формування фінансів в ринкових умовах господарювання. При цьому оцінкою вихідного стану фінансових ресурсів і фінансових індикаторів аграрного підприємства, є "...фінансовий аналіз щодо визначення основних шляхів покращення стану" [5, с. 124].

У процесі стратегічного управління фінансовими ресурсами немаловажним аспектом виступає розкриття ефективності фінансового механізму та напрямки його вдосконалення [8, с. 302]. Це фокусує напрям розробки можливих варіантів з формування фінансових ресурсів аграрного підприємства та дій керівництва в умовах нестійкого або кризового фінансового стану.

Тобто постає питання забезпечення виробничо-господарської діяльності фінансовими ресурсами, де мають бути визначені дві позиції: "звідки взяти гроші", "на яких умовах і з якою метою їх використовувати". В цьому відношенні рух грошових коштів є основоположним моментом при формуванні і використанні фінансових ресурсів, визначає ранг пріоритетності взаємовідносин з контрагентами аграрного підприємства, банками та іншими фінансовими інститутами. Тобто — за яких умов були отримані фінансові ресурси, і як їх використання буде впливати на фінансовий стан підприємства і загалом на його фінансову політику.

Немаловажне значення має і оптимізація структури активів і капіталу аграрного підприємства та прогнозування балансового прибутку на основі аналізу розвитку виробничої складової, рівня ліквідності і ризику [11, с. 37].

Такий підхід доцільно реалізувати на основі залучення інвестицій і розширення їх джерел для розвитку виробництва, оптимізація податкових платежів з урахуванням можливих пільг, розробки цінової стратегії з урахуванням кон'юнктури ринку та інфляційних процесів.

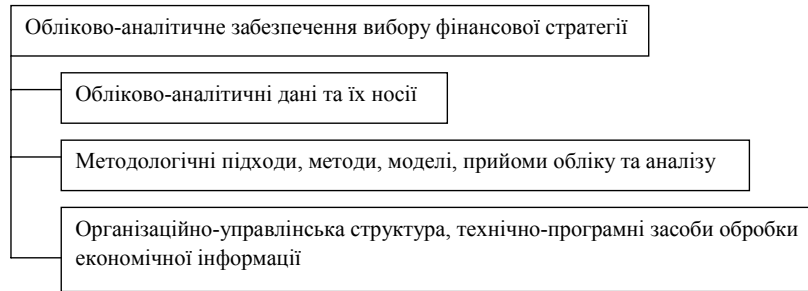

Рис. 1. Склад обліково-аналітичного забезпечення вибору фінансової стратегії

Проте особливу увагу при виборі фінансової стратегії необхідно приділяти мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості сільськогосподарської продукції, цільовому розподілу і використанню прибутку, визначенню нормативної потреби в оборотних засобах, раціональному використанню капіталу аграрного підприємства. Ці завдання повинні відповідати вимогам фінансової політики, якій передують реалістичність, гнучкість, вимірність, привабливість та узгодженість.

Фінансова політика і фінансова стратегія є виразом потреб, цілей і засобів свого досягнення в різних часових періодах і на різних рівнях управління. Тільки на основі взаємозв'язку і взаємодії фінансових компонентів можливе прийняття обґрунтованих фінансових рішень з надійним механізмом їх реалізації [7, с. 48].

З іншого боку, будучи частиною стратегічного управління, фінансова стратегія інтегрована в загальну стратегію аграрного підприємства, яка визначає єдині цілі майбутнього розвитку підприємства, формує основні правила поведінки та вказує чинники, які повинні враховуватися при розробці і прийнятті фінансових рішень.

Перебуваючи у тісному взаємозв'язку з фінансовим станом аграрного підприємства, його фінансова стратегія не менш є жорстко детермінованою величиною. Фінансовий стан підприємства залежить не тільки від реалізації фінансової стратегії, а й від інших значущих чинників, таких як величина, структура і вартість капіталу, структура і якість активів, ступінь диверсифікації ділової активності, рівень правового регулювання аграрної галузі [2, с. 15].

На вибір фінансової стратегії, крім фінансового стану, істотно впливають й інші параметри аграрного підприємства та зовнішні умови його господарської діяльності. Так, фінансова стратегія визначає джерела фінансування поточної господарської та інвестиційної діяльності, напрями і способи ефективного використання власних і залучених фінансових коштів, що забезпечують аграрному підприємству міцну фінансову стійкість у динамічних ринкових умовах, спонукає постійно займатися підвищенням ефективності використання усіх видів ресурсів, передбачає заходи щодо зниження фінансового ризику в довгостроковій перспективі, і є інструментом адаптації аграрних підприємств до кон'юнктури ринку.

Крім того, фінансова стратегія також визначає захисні бар'єри, що захищають товаровиробників від бан-

крутства. Водночас фінансова стратегія знаходить яскравий прояв в єдності цілей, засобів і отримуваних показників. Цілі фінансової стратегії утворюють ієрархічну систему, яка в цілому підпорядкована загальній місії аграрного підприємства, і направлена на сталий розвиток, що знаходиться в поєднанні з основною його концептуальною метою.

Фундаментальною міцністю фінансової стратегії має бути обліково-аналітичне забезпечення, як певний підхід до встановлення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства [9, с. 42], сутність якого полягає в обґрунтуванні вибору фінансової стратегії аграрного підприємства.

Методологічною основою обліково-аналітичного забезпечення становить метод комплексного системного і ситуаційного стратегічного аналізу з використанням моделей прогнозування і, передусім, інтегральний метод побудови дерева фінансової стратегії та метод алгоритмічного підходу [4, с. 17]. Поєднання цих критеріїв відобразить максимізацію чистого прибутку і ліквідності аграрного підприємства, ступінь фінансової стійкості та глобальну мету його функціонування. Це спонукує цілісність фінансової стратегії і стратегічного управління фінансовими ресурсами, що визначає тривалу перспективу напрямів його фінансового розвитку.

Сучасна практична діяльність вітчизняних аграрних підприємств свідчить про нехтування обліково-аналітичного підходу при формуванні фінансової стратегії, або формалізованому ставленню до вибору її елементів, що заважає підприємствам окреслювати орієнтири свого подальшого розвитку, знижуючи конкурентоспроможність і стійкість, і в кінцевому результаті це призводить до фінансової неспроможності.

Сутність обліково-аналітичного забезпечення вибору фінансової стратегії ґрунтується на сукупності отримуваної економічної інформації про фінансово-виробничі процеси на основі методологічних підходів, моделей, прийомів обліку та аналізу у поєднанні з організаційною формою і управлінськими процедурами (рис. 1).

Обліково-аналітичне забезпечення виконує інформаційно-аналітичну і організаційну функції в процесі формування та реалізації фінансової стратегії, звідси надійність такого забезпечення визначає якість стратегії та перспективи розвитку аграрного підприємства. Такий підхід дозволить структурувати вироблення стратегічних рішень у площині формування та використання фінансів, результативність яких буде відповідати сучас-

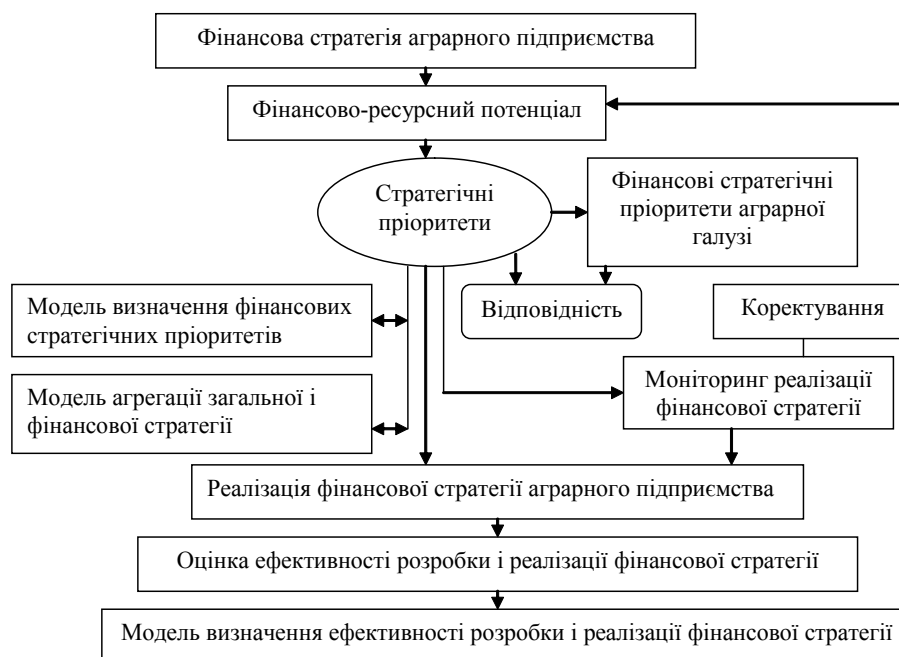

Рис. 2. Імітаційна модель фінансової стратегії аграрного підприємства

ним потребам господарювання. Цьому спонукає висока динамічність економічних процесів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища діяльності аграрного підприємства, що вимагає створення методичного забезпечення, здатного скорегувати обліково-аналітичний підхід у руслі середовищних змін підприємства.

У такому випадку формування обліково-аналітичного забезпечення фінансової стратегії аграрного підприємства повинно здійснюватись у такій послідовності:

1. Ретроспективне та поточне дослідження економічної характеристики підприємства на основі використання методів економічного аналізу.

2. Виявлення тенденцій розвитку галузі та економіки підприємства в цілому щодо закономірностей руху і досягнутих результатів.

3. Аналітичний розрахунок фінансових коефіцієнтів, які визначають фінансовий стан підприємства щодо отримання попереднього висновку про тип його фінансового стану.

4. Інтегрована оцінка рентабельності власного капіталу та фінансового стану — виявлення вірогідності банкрутства підприємства та факторів, які на нього впливають.

5. Вибір виду, уточнення цілей та структури елементів фінансової стратегії — стратегія збільшення вартості підприємства, стратегія стабільного розвитку чи стратегія фінансового оздоровлення.

6. Формування параметрів розвитку підприємства (оптимістичний, песимістичний, реальний) та кінцевої його ринкової вартості.

За своєю суттю розробка фінансової стратегії — дослідна робота, тому незважаючи на досить великий кількісний масив зарубіжних і вітчизняних методик фінансового аналізу, необхідно продовжувати роботу з удосконалення методик оцінки, аналізу і моделювання стратегій розвитку. Ці методики повинні базуватися на доступних даних і оціночних параметрах, які врахо-

вують особливості національної економіки та аграрного сектору зокрема.

Важлива складова підприємств аграрного сектору — сезонність виробництва. Фактор сезонності необхідно враховувати при розробці і реалізації фінансової стратегії, де одним із стратегічних пріоритетів фінансових рішень повинно бути вирівнювання грошових потоків у часі. Від величини грошових потоків у формуванні структурних джерел фінансових ресурсів, залежить їх відтворювальна функція яка характеризується платоспроможністю, ліквідністю та фінансовою стійкістю підприємства. Тому фінансова стратегія аграрного підприємства являє собою функціональну стратегію загальної його стратегії з послідовністю дій щодо формування і розподілу фінансових ресурсів в рамках єдиного інформаційно-правового поля при досягненні визначених цілей, і за своєю будовою може бути представлена у вигляді імітаційної моделі яка описує сучасну концепцію реалізації фінансової стратегії (рис. 2).

Імітаційна модель фінансової стратегії аграрного підприємства має змогу будуватися за різними схемами визначення стратегічних пріоритетів. Головною її умовою є те, щоб така модель була відкритою і зрозумілою, дозволяла достовірно визначити доходи і витрати, могла забезпечувати самофінансування підприємства та підпадала під коректування результатів вибору стратегії.

Характерною особливістю імітаційної моделі фінансової стратегії є наявність стійкого зворотного зв'язку і відповідно зворотного впливу кожного процесу на інші внаслідок динамічних змін зовнішнього середовища, так як її невизначеність вимагає внесення відповідних корективів на будь-якому етапі реалізації такої моделі яка, є замкнутим циклом.

Отже, загальний підхід до розробки фінансової стратегії передбачає вибір пріоритетності напрямку діяльності аграрного підприємства і насамперед стра-

тегію формування фінансових ресурсів та їх управління. Останнє передбачає стратегічне позиціонування товаровиробника в системі принципів і цілей його функціонування, механізму взаємодії управлінських функцій та характеру взаємовідношень між елементами господарської і організаційної структури щодо їх адаптації до швидкоплинних змін зовнішнього ринкового середовища.

ВИСНОВКИ

Фінансова стратегія є однією з найважливіших видів функціональної стратегії, система формування довгострокових цілей фінансової діяльності, на основі якої детально опрацьовується концепція залучення і використання фінансових ресурсів аграрного підприємства, включаючи конкретний механізм формування необхідного обсягу фінансування за рахунок різних джерел і форм, а також механізм ефективного вкладення цих ресурсів в активи підприємства, орієнтуючись при цьому на зміни зовнішнього середовища.

По відношенню до загальної стратегії, фінансова носить підпорядкований характер, тому повинна узгоджуватись з цілями і напрямками загальної стратегії аграрного підприємства. Водночас фінансова стратегія здійснює істотний вплив на формування загальної стратегії розвитку товаровиробника. Фінансова стратегія може вносити певні корективи в загальну стратегію розвитку аграрного підприємства, бо зміна ситуації на фінансовому ринку спричиняє коригування фінансової, а потім і загальної стратегії розвитку підприємства. Розробка фінансової стратегії на основі імітаційної моделі націлена на побудову ефективної системи управління фінансами, за допомогою якої можна забезпечити вирішення тактичних і стратегічних завдань діяльності аграрного підприємства. Основу фінансового управління складає рішення двох питань: як раціонально використовувати фінансові ресурси аграрного підприємства для забезпечення його розвитку і які джерела фінансування залучити для оптимізації діяльності підприємства.

Література:

1. Аранчій В.І. Фінансова стратегія у системі управління фінансами підприємства / В.І. Аранчій, О.П. Зоря // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2010. — № 2. — С. 156—159.
2. Асаніна А.В. Фінансова стратегія як необхідний фактор успіху підприємства в умовах нестабільної економіки / А.В. Асаніна // Бізнес Інформ. — 2011. — № 7. — С. 11—18.
3. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия: учебное пособие / И.А. Бланк. — К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. — 720 с.
4. Веретенникова Г. Теоретичні засади процесу формування фінансової стратегії / Г. Веретенникова // Наука молода. — 2012. — № 2. — С. 15—19.
5. Гриньов А.В. Якість формування фінансової стратегії підприємства / А.В. Гриньов, О.М. Ястремська // Фінанси України. — 2006. — № 6. — С. 121—128.
6. Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент: теорія, методологія, практика: монографія / І.А. Ігнат'єва. — К.: Знання України, 2005. — 202 с.

7. Олійник О.О. Функціональні аспекти фінансового механізму підприємств: теорія, практика, вдосконалення / О.О. Олійник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2008. — № 2 (2). — С. 45—50.

8. Ткачук І.Г. Формування фінансової стратегії в системі управління підприємством / І.Г. Ткачук // Вісник ЖДТУ. — 2008. — № 2. — С. 301—304.

9. Терещенко О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О. Терещенко // Економіка України. — 2013. — № 3. — С. 38—44.

10. Тищенко О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства / О.М. Тищенко // Вісник економічних наук України. — 2010. — № 8. — С. 406—411.

11. Хотомлянський О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей / О. Хотомлянський // Економіка України. — 2015. — № 3. — С. 35—39.

References:

1. Aranci, V.I. and Zoria, O.P. (2010), "Financial strategy in the enterprise finance management system", *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 2, pp. 156-159.
2. Asanina, A.V. (2011), "Financial strategy as a necessary factor in the success of an enterprise in an unstable economy", *Biznes-inform*, vol. 7, pp. 11—18.
3. Blank, I.A. (2004), *Finansovaya strategiya predpriyatiya* [Financial strategy of the enterprise], Nika-Centr, Kyiv, Ukraine.
4. Veretennikova, G. (2012), "Theoretical foundations of the process of financial strategy formation", *Nauka moloda*, vol. 2, pp. 15—19.
5. Grinev, A.V. and Yastremskaya, O.M. (2006), "Quality of formation of the financial strategy of the enterprise", *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 121—128.
6. Ignatyeva, I.A. (2005), *Stratehichnyj menedzhment: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Strategic Management: Theory, Methodology, Practice], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
7. Oliynik, O.O. (2008), "Functional aspects of the financial mechanism of enterprises: theory, practice, improvement", *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 2 (2), pp. 45—50.
8. Tkachuk, I.G. (2008), "Formation of financial strategy in enterprise management system", *Visnyk ZhDTU*, vol. 2, pp. 301—304.
9. Tereshchenko, O. (2013), "Discriminate model of the integrated assessment of the financial condition of the enterprise", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 3, pp. 38—44.
10. Tishchenko, O.M. (2010), "Modeling the estimation and forecasting of financial stability of the enterprise", *Visnyk ekonomichnykh nauk Ukrainy*, vol. 8, pp. 406—411.
11. Khotomlyansky, O. (2015), "Comprehensive evaluation of the financial condition of the company based on the use of matrix models", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 3, pp. 35—39.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2019 р.